

Senākais Rīgā iespiestais medicīniska rakstura sacerējums: Daniela Hermaņa “*De Monstroso Partu...*” (1596)

Ieva Lībiete¹, Artis Ērglis²

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Latvija

² Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, Latvija

Ievads. 1596. gadā Rīgā Nikolaja Mollīna spiestuvē tika nodrukāts Daniela Hermaņa (*Daniel Hermann*) ētisks, medicīniskais un vēsturiskais diskurss “*De monstroso partu: Die XVIII. aug. Anno 1595. In districtu Ascheradensi, Livoniae Ultra Dunensis in lucem edito: & de rebus quae praeter naturae ordinem siunt*”. Tas ir senākais zināmais, daļēji medicīniska rakstura traktāts, kas sarakstīts un iespiests Latvijas teritorijā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir saturiski analizēt līdz šim nepētīto 16. gadsimta nogalē tapušo tekstu, iekļaujot to medicīnas renesanses perioda un Latvijas kultūrvēstures telpas kontekstā. Izpētes pamatmateriāls ir pats izdevuma oriģināls – 35 lappušu sacerējums latīņu valodā. Metode – vēsturiski salīdzinošā.

Rezultāti. *De monstroso partu...* (latv. “Par monstra piedzimšanu...”) vēsta, ka 1595. gada 18. augustā Aizkrauklē Daugavas labajā krastā zemnieku ģimenē piedzimis meitenīte ar multiplām iedzimtām anomālijām jeb atbilstoši tā laika terminoloģijai – “monstrs”. Bērns nodzīvojis 21 dienu. Šāds notikums Latvijas teritorijā, tobrīd Žečpospoļitas Pārdaugavas hercogistē, līdzīgi kā citur 16. gadsimta Eiropā, piesaistīja vietējo mācīto vīru interesi. Viens no tiem, kas skatīja šo “monstru” savām acīm, bija Daniels Hermanis (1543–1601), Prūsijā dzimušais humānists un dzejnieks, kas kopš 1582. gada dzīvoja Rīgā.

Daniels Hermanis pēc “monstra” mātes grūtniecības apstākļu noskaidrošanas un paša jaundzimušā detalizētas izmeklēšanas ķērās pie gadījuma izvērsta apraksta, tam veltot 35 lappušu garu sacerējumu, kas sastāvēja no 16 lappušu ievada brīvā formā un tam sekojošas poēmas 388 rindās. Poēma iesākas ar izvērstu medicīnisku jaundzimušā anomāliju aprakstu, kam seko autora apcerējums par to, kā šajā “monstrā” atspoguļojas sarežģītā politiskā un reliģiskā situācija valstī. D. Hermanis analizējis teju katru atsevišķo anomāliju kā valstī valdošo netikumu un problēmu simbolisku atveidu. Darbu caurauž vēsturisks “monstriem” veltītais antīkās un renesanses laika literatūras apskats, tiek iztirzāti “monstru” izcelsmes medicīniski, filozofiski un teoloģiski skaidrojumi, kā arī meklēta “monstru” piedzimšanas dziļākā jēga – tie bieži esot uzskatāmi par ļaunu nesošām zīmēm, līdzīgi kā citas dabiskas un nedabiskas parādības (komētas, aptumsumi, “asins lietus” u. c.).

Secinājumi. Interese par “monstru” ģenēzi un to saistību ar dažādiem procesiem sabiedrībā, bija ļoti raksturīga 16.–17. gadsimta Eiropā, arī tās perifērijā esošajā Latvijas teritorijā. Rīgā 1596. gadā iznākušajā Daniela Hermana traktātā atspoguļojas gan 16. gadsimta nogalē Latvijas teritorijā esošā interese par “monstriem”, gan tā laika medicīnas valoda un iedzimtu defektu etioloģijas teorijas, gan arī centieni jaundzimušā multiplajās iedzimtajās anomālijās saskatīt visas valsts politiskās un reliģiskās situācijas spoguļattēlu, noslēgumā no tā gūstot morālu pamācību. Izdevums ir augstākā mērā interesanta liecība Latvijas medicīnas vēsturē un kultūrvēsturē. Būtu nepieciešama šā darba popularizācija, radot zinātniski komentētu faksimilizdevumu.